

Porthanin ja Turun akatemian tutkimusta – vuosi 2010

Toivo Viljamaa

*

Tämän numeron kansilehden kuvassa on ”kuppikivi”, jonka tunnettu viitasaarelainen perinnetutkija Pauli Salonen löysi Viitasaaren vanhan pappilan laiturin läheisyydestä. Kuppikivet ovat eräänlaisia muinaisjäännöksiä, muovautuneita kiviä tai kalliopintoja, joissa on pyöreähköjä koloja, niin sanottuja uhrikuoppia. Kuppikiviä ja -kallioita on löydetty eri puolilta maataamme. Erikoisen paljon niitä tunnetaan Hämeestä, ja siellä ne näyttävät keskittyvän pakanuuden ajan rautakautisten kalmistojen läheisyyteen. Kuppikiviä on löytynyt myös ns. lapinraunioitten läheisyydestä ja siksi ne liitetään myös varhaiseen lappalaisasutukseen ja lappalaisten noitamenoihin.

Kuppikivi, Henrik Gabriel Porthanin lapsuuden leikki-paikka Viitasaarella

Kuva: Pauli Salonen

Kuppikivet uhrikuppeineen ovat luonnollisesti olleet aina lasten mieluisia leikki-paikkoja, ilman että olisi tiedetty niiden liittyvän jotenkin uhraamisiin, vainajien palvontaan tai noitamenoihin.

Porthan kirjoitti vuonna 1777 Viitasaaren pitäjän-

kuvauksen ja kertoo siinä Viitasaaren lapinraunioista. Muita muinaisjäännöksiä tai muinaisia kulttipaikkoja hän ei mainitse kuvauksessaan. – Porthan vietti vain muutaman vuoden lapsuudestaan Viitasaaren pappilassa, sillä vuonna 1744, jolloin isä Sigfridin mielenterveys romahti, hänet lähetettiin Kruunupyyhyn äidin veljen Gustaf Jusleniuksen hoitoon. Turun opiskeluaikanaan ja Turun akatemian kirjastonhoitajana ja professorina ollessaan Porthan toki kävi usein loma-aikoinaan Viitasaarella tapaamassa vanhempiaan ja sisariaan.

**

Vuosi 2010 on ollut Johan Gadolinin vuosi. Tänä vuonna tuli kuluneeksi 250 vuotta Suomen kemiantutkimuksen isän syntymästä. Johan Gadolin saavutti maailmanmaineen löytäessään 1794 uuden alkuaineen, yttriumin. Havainto oli sysäys kokonaisen uuden alkuaineryhmän eli harvinaisten maametallien löytämiselle ja tutkimiselle. Turun akatemian kemian professorin virassa 1785–1822 hän uudisti täysin kemian opetus- ja tutkimusmenetelmät. Johan Gadolinin yhteiskunnallisella toiminnalla oli myös suuri vaikutus. Hän oli vuonna 1797 perustetun Suomen Talousseuran ideoija ja alkuunpanija.

– Johan Gadolinin isän isä oli Mynämäen kirkkoherra Jacob Gadolinus ja hänen isänsä Jacob Gadolin oli akatemian fysiikan ja teologian professori ja Turun piispa.

Kuva: Johan Gadolin (1760–1852)
Suomen kemiantutkimuksen isä

Kuvalähde: Wikipedia.org

Juhlavuonna järjestivät Mynämäen kunnan kulttuuritoimi ja kotiseutuyhdistys Wirmo-Seura useita tapahtumia, näyttelyjä, konsertteja, teatteriesityksiä ja seminaareja. Mukana järjestelyissä olivat myös Turun Kemistikerho, Kemiska Sällskapet i Åbo, Suomalaisten Kemistien Seura ja Suomen Radiologiyhdistys sekä Laajoen kesäteatteri. Kesäteatterin ohjelmassa oli huvinäytelmä ”Sattumuksia Sunilan kartanossa – Gadolinin aikaan”.

Turun palon jälkeen v. 1827 Johan Gadolin muutti Mynämäelle Sunilan kartanoon, jossa hän kuoli 25 vuotta myöhemmin 92-vuotiaana.

Käsillä oleva *Auraican* numero sisältää viisi tieteellistä artikkelia ja yhden suomennostyon. Kaksi artikkelia ja suomennoksena julkaistu väitöstraktaatti ovat luonteeltaan filologisia ja käsittelevät osittain samaa tematiikkaa eli eri kielten käyttöä latinan (ja ruotsin) ohella Turun akatemiassa.

- Millaiset kirjaresurssit olivat Turussa niitä varten, jotka halusivat painottaa kreikan-kielisen kirjallisuuden sisällöllistä arvoa verrattuna latinankieliseen?
- Miten ja mitä kautta ”harvinainen” kieli englanti pääsi mukaan Turun akatemian kirjalliseen kielenkäyttöön?
- Miten latinan asemaan ja latinan kielen opetukseen vaikutti se, että hyödyn aikakauden uushumanistit painottivat enemmän klassisen kirjallisuuden sisällöllistä arvoa kuin kielen muodollista osaamista?

Kolme muuta artikkelia koskettelevat yhteiskunta- ja taloushistoriaa sekä Suomen historian lähdetutkimusta.

- Valistuksen ajan pyrkimys nostaa yleistyä sivistystasoa ja siten kohottaa elinkeinojen tasoa synnytti mm. Suomen Talousseuran, jonka perustamisen primus motor oli maineikas kemisti Johan Gadolin.
- 1700-luvulle tultaessa tyypillinen naisammatti eli kättilöammatti oli monella tapaa verrattavissa muihin käsityöläisammatteihin mestareineen, kisälleineen ja oppipoikineen. Kättilöiden työ alkoi myös täyttää joitakin modernin profession tunnusmerkkejä: työ oli lakien säätelystä, sen tärkeyttä perusteltiin yhteisellä hyvällä ja se perustui sekä teoreettiseen tietoon että harjoitteluun ja tarjosi mahdollisuuden tutkinnon suorittamiseen; tutkinnon suorittaneet rekisteröitiin kättilömatrikkeliin.
- Millainen vaikutus akatemian väitöksissä julkaistuille alkuperäisasiakirjoilla on ollut Suomen historian tutkimukseen? Esimerkkinä Mynämäen varhaishistoria.